

ЦРНОГОРАЦ.

ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

БРОЈ 2.

НА ЦЕТИЊУ, У СУБОТУ 30. ЈАНУАРА 1871.

ГОДИНА I.

ЦРНОГОРАЦ излази један пут недељом. Стаје: за ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ год. ф. 6; по год. 3; четврт год. ф. 1. 50. н.; — За СРБИЈУ год. ф. 7; по год. ф. 3. 50. н.; чет. т ф. 1. 75. н. — За све друге земље год. ф. 8; по год. ф. 4; четврт год. ф. 2. — За огласе плаћа се за ред 5 новчића. — Дописи, предплата и све наручбине шаљу се уредништву на Цетињ преко г. Петра Рамадановића у Котору.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

Ево у име божје и првога листа са Цетиња и не као што је јављено "Глас с Цетиња", него под личним именом "ЦРНОГОРАЦ". Надамо се да ће наши пријатељи и родољуби похитати да купљењем претплатника потпомогну и обезбједе ово предузеће колико трудно, толико и много више корисно.

Цијена је листу:

За ЦРНУ-ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ год. ф. 6.; по год. ф. 3.; четврт год. ф. 1. 50. н.; за СРБИЈУ год. ф. 7.; по год. ф. 3. 50. н.; четврт год. ф. 1. 50. н.; а за све друге земље год. фор. 8.; по год. ф. 4.; четврт год. ф. 2.

Претплата се шаље уредништву на Цетиње преко г. Петра Рамадановића у Котор. На вересију не дамо никоме листа.

Она господа, која су претплатила на оглашени лист "Орлић", умољавају се, да према овде назначеној цијени још доплате колико треба, па ћемо им уредно шиљати овај лист.

А ону господо, која су се само уписала на "Орлића" а новце нијесу послала, молимо да нам означену дреплату изводе послати, одма чим овај први број добију, ако желе да им се остали бројеви редовно шаљу.

И свијема предплатницима нашијема на "Народни Пријатељ", који је престао излазити у Земуну шиљемо први број овога листа, па који га желе држати нека нам јаве, а који не, некама га одмах поврате.

Скупљачима дајемо обични проценат за награду.

На Цетињу 22. Јануара 1871.

ПРУСКО-АУСТРИЈСКИ САВЕЗ

ПРЕМА СЛОВЕНИМА.

У последње вријеме почело се много говорити о њеком савезу између Пруске и Аустро-угарске. Ствар је ова покренута у времену, када е већ Пруска постала јако силна. Суровост војничке снаге пруске, притисла је Француску тако

јако, да се почело сажалење будити и у онима, којима је наполеонова Француска много згрешила. Париз се напором и последње снаге своје још држао али је већ био сваки и најоданији пријатељ његов у крајњој сумњи, да ће се моћи још дуго држати и ево, као што нам последње вјести јавише, — он се предаде.

Пруска је дакле победила Француску. За тај големи рат који је ето сама славно издржала, није јој потребан савезник. Шта се дакле смјера с тим савезом? Нешто мора бити: или Бисмарк неће да почине на лаворикама, које је у рату с Француском набрао, те опет справља нове замке, или од савеза нема ништа у ствари.

Има људи који се надају ономе првоме, а има их, који држе, да донста нема ништа од тога савеза.

Они који вјерују, да Бисмарк збиља мисли искрено о савезу са Аустро-угарском, вјерују то с тога, што се надају да ће сада Немачка, пошто је сломила Француску и постала сила првога реда у Јевропи, устати и против Русије.

И мисле да је то сасвим лак посао. Француску, која је могла сметати Немачкој идеји, сломила је Пруска са свим и још јој отргла стари немачки Елзас и Лотаринген.

И мисле даље да је то управо дужност првога реда уједињене Немачке. Јер као год што је Немачка тежила за својим уједињењем и постигла га, тако ће хтјети и словенско племе да постигне своје уједињење. Немачка зна да је мање господарство, када се подијели на двоје па с тога мора гледати да што пре и славенскоме племену удели судбину, којом је Француску усрећила, како би утврдила свој свијетски значај и положај.

Ту мисао читају неки листови немачки на хладном лице Бисмаркову, које не казује ништа. Морамо тако мислити, јер у декембарској поти Бисмарковој грофу Бајету аустријском канцелару, тешко је назрети онакав савез.

Аустријски Немци и Маџари при свем том жмурени трче на сусрет препреденоме Бисмарку да из његове руке приме јемство за будућност њихову, из руке, која је 1866 избацила Аустрију из савеза и створила Кенигрец, страховито гробље, преко којег се више никад неће повратит.

Збиља изгледа као да они више незнају шта раде. Славенске народности, које су у аустро-угарској држави у већини могле би им бити најпоузданији пријатељ и они их опет сматрају за непријатеље и угњетавањем праве их непријатељима. Пруска им је очигити непријатељ и они се надају од ње пријатељство. Русију, према којој су мајушни, њу изазивају. Управо кога им ваља молити онога срде.

Но Немцима и Маџарима аустро-угарским тешко је замерити што играју улогу муве без главе. Они виде данас Париз у руци новог цара, а сјећају се још врло добро, да је јуче, тако рећи био и Беч у истој положају и да Пруси нијесу (1866) њиховом силом одбијени, него да су их рачуни и политичке околности одвратиле од уласка у престолницу аустријску. Бајету није тешко предвидети, да би он могао сада, када би још једанпут повукао Прусе Аустрији на врат, поћи из Беча на своја добра у Саксонској као што је после Кенигреца дошао одакле у Беч. У данашњој историји уједињена Немачке, аустријско-пруски рат прекинут је једним актом — пруско-француским ратом. — Је ли што чудно, ако се помисли да Бисмарк можда намерава свршетком оне недовршене трагедије весело свршити уједињење Немачке?

Има мњења, која исповједају то, па с тога и вјерују у савез пруско-аустријски, вјерују у пријатељство Аустрије и Пруске — Бајста и Бисмарка — јагњета в курјака — и држе, да је Аустрија готова да се лијепојем начином изравна с Пруском. У томе лежи и она бојазна, да се смера са земљама на истоку подмирити свака штета Аустрији

ПОДЛИСТАК.

НАПОЛЕОН III.

Пјесма Јована Сундетића.

(Продужење и наставак.)

И мало ли у срце с' убоо
Славјанина?... кад си пакићену
Твојим кобцом развио заставу
На поносној Малаковској кули,
У знак да је побједила сила:
Силу крста на слободу дина,
Коју му је вата туркофила,
Што се крсти а за врт не хаје,
Притврдила на мрском зборишту,
Ком ти био глава и кретао
У твојему сјајном Паризу.
Или Славјан да претури лако
Кивне Пољске устанак душмански:
Кад си браћу против браћи мак'о
У бој крвав, грозну, касанницу,
Тек да крила руском ору спрштиш,
Да мах-опет претећеш Славјанству,
Да не шене испод јарма главом,
Ни одвезе руке из путила;
Но да стење, да га силник таре,

Што Западу то у прилог било,
Који вазда трунио Истоку,
Гђе му грђе патрунити мог'о?

Зар ли може пометнути с ума
Колиновић од Балкана народ,
Красни народ словенскога соја,
Како глупост и хиду поповства,
— Што-но наук Спасов проиграва,
Заклоњено под плаштом светиње, —
Ти си својим крило окриљем:
У Фенари исто к'о у Риму? —

Зар Србија, — ах, Србија бј'една! —
Да у забит тако ласно бади,
Онолике узалудне жртве
Под мирима Београда свога,
На ком турска до заставе србске,
Подумјесећ поред крста слике,
И дан-данас охоло се вије,
На срамоту и зазор Србије?...
А и томе, к'о до тебе кривљи?...
Твоје масло к'о жерава жарн,
Ко га куш'о опором га гуц'о —

Црна гора, ријетког покора,
Да не памти; гђе мјешаја твоја,
И њој глотан залагај замела,
Да глотнијег није прогутала.
Од Косова до данашњег дана? —
Зар Романска да ти не придјене

Којекаквих на стотине хмбга,
Док си јој се уметнуо главом,
Лишио је њена господара,
И туђинца на чело турио?...

Зар ти Грчка опростити може,
Што крв врела критских соколова
Утаман се обилно пролила,
Те не могла уродит слободом
Угњетеној Кандији невољној,
Жељној скока у вољу сестара
Дивне своје грчке постојбине:
С кога више? — да од Бога нађеш —
До ли с тебе, и с твог зазирања
На Москову турскога крвника,
Који вазда на зубу ти бив'о:
Пак те црпе сналазиле мисли,
Е би како тог сјеверног дива
Из Европе негђе за Ураде,
И даље ли, маж'о и отисн'о:
Тек да теби славовећи тада
У мед дубље сјекира засјеца,
И просто ти остане кутарит
Са Босфора до он' краја Ирске
К'о по својим Тиљеријам пустим? —
Зар сва раја да у глас не викне:
При ти образ под широким челом!
Могао си крсту припомоћи,
А вјерно си помаг'о корању,

У нашијем је очима така пакнада савршено немогућна. Не валимо да интереси јевропских господара не би жељели тијем начином одржати "равнотежу", јевропску, али снага народа, с којим се хоће да води таква трговина на срамоту и штету слободе и снага његове слободне и сродне браће мораће онда хтјела не хтјела показати да је такво трговање немогућно.

И стога гледишта сматрамо ми тај пруско-аустро-угарски савез за немогућан. По има томе још и више разлога.

Да не спомињемо старе свезе и најновије пријатељске одношаје пруско-руске него да само поспотримо стање њихово у данашњијем приликама, па ћемо доћи до увјерења, да се савез пруско-аустријски никако не може оснивати на непријатељској намјери против Русије, дакле и против независности нашега народа у Турској.

Неће нико порицати да Пруска није данас силна. Али и то ће морати сваки признати да је Пруска данас силна само по добити, да је она само сада положила горостасни темељ својој будућој великој снази, у ствари пак да је она данас слабија него што је била у почетку рата с Француском. Она се ујединила, она је, може се рећи, добила Елсас и Лотринген, она је сломила једнога непријатеља свога у најближем суседству — Француску, и то је та велика добит и основ будуће снаге, али и она се у тој борби уморила: изгубила је хиљадама својих бораца, а створила хиљадама сирота и сиротица, изпразнила је државну благајну, коју неће тако брзо попуњити грдном глобом из државне касе осиромашенога народа францускога, задржала је трговину — полугу благостанга земљскога и изазвала и себи толике нове потребе. Народ је немачки већ почео малаксавати под теретом рата. Слава, коју је задобио у рату не може више бити онај силни покретач одушевљења и снаге која је била у почетку рата. Једном ријечју народ је уморен, он хвали Бога што се рат свршио, и он хоће сада — мира.

Неможе се дакле замислити, да би Бисмарк баш кад би и хтјео, могао повести Пруску у нов рат, и неодахнув од првога и то у рат против Словенства, који би био без сумње страшнији него француски.

Но баш да се неосврћемо на то — били могла Пруска у савезу са Аустријом постићи своје замишљене интересе? Никако. Пре него што Ческа буде Немачка — аустријски Њемци нас се не тичу — пре него што Њемци узму нашу Босну и пре него што Дунав и јадранско море буде немачко — Пруска би морала умртвити цео народ наш заједно са његовом јужном браћом и морала би од Русије учинити што је учинила од Француске и грђе још.

Русија се није спремала за све године од кримскога рата, да у одсудном часу порече своје биће, него је необичнијем трудом развијала своју дивску снагу за своју мисију, за остварење својих интереса. Но српски народ тако исто није вјекове одробовао, да сада мијења господара, него је у своме чемерном животу сачувао јунаштво и својим јунаштвом свој живот народни да поврати слободу своју.

Свака опасност која би претила хришћанима на истоку доводи у опасност и интересе руске и у тијем заједничкијем интересима налазимо ми управо већу гаранцију за нас него у самој сродству нашем, којем се уписује у грех сваки наш покрет од стране немачко-мађарске. У тијем заједничкијем интересима налазимо ми и најјачи разлог, да неможе бити савеза између Пруске и Аустро-угарске са цјелу о којој се говори.

У осталом нама може бити то са свим све једно. Шта више, можда би нам такав савез ишао још и у рачун. Од мирних преговора ми немамо чекати никаква добра. На сабљи смо изгубили слободу нашу, сабљом је морамо и повратити. То и само то увјерење треба да живи у нама, па заједничком снагом, коју нам ваља живо прикупљати и неговати, брзо ће пасти ропски јарам. У часу када би се покушао умињати пруско-аустријскога савеза, сваки би Словен знао свој свети задатак у одсудној борби, а Русија би са свим слетсено морала узети на се тежи дно борбе.

Чекајмо дакле спокојно развитак свијетскијех догађаја, али се спремајмо мушки и братски — не да нас затеку не спремне, него у братској љубави и сложеној готовости. Мегадан, који нам предстоји, мораћемо подијелити данас или сјутра и онда ваља да смо сви једно срце, једна душа — па смо извјесно на мети, којој одавно тежимо.

НАШИ ОДНОШАЈИ.

Ништа нас не може тако силно од пете до главе потрести, суколику нам појезију живота чемернијем грчилом разтоврати, и у нама срце тужнијем и сјетнијем осјећајима преналити, — као, кад озбиљно помислимо у каквим се јаднијем и данашњој доби неприличнијем одношајима налазимо једно словенско племе напрема другоме; присна браћа, напрама једнокрвној и рођеној својој браћи.

Ко нас слуша и чује кад смо у ријечи о народности, о напреду, о препорајају, о избављењу и ослобођењу нашем, и не хтјећи морао би узвићути: "благо народу код таковијех соколова! благо мајци, која их под појасом имала!"

Пјесма, бесједа, свако слово, сваки израз, пути нам до самога вршка одважне смјелости, једријех мисли, узвишенијех чувства, огњенијех

жеља; нож вам на све стране сијече; убојна пушка, као гром грми и обара, а заставе наше побијају се сред крвавијех разбојишта, на којима леже спопови поваљанијех јунака, измјешанијех са својима грднијема злоторима и отмицарима.

Но све празне ријечи слабо помажу, ако још и не одмажу; а одмажу страшно и напакано онда, кад народу треба чисте истине говорити и казивати; кад ли му ваља дјелима потврдити оно, што му се прича и казује. У противном случају народ би се могао најлакше деморалисати, па већ не хтјети лако вјеровати кад би му се рекло, да је, што по ријеч, и петак у петак.

А кад се једноч неповјерење у народ увуче, онда га доиста није лако из тог лавиринта извести и на праву стазу наставити; плаши се и најмање сијенке, од свега и свашта преза, двоуми, помета се, не одлучан је, страшив, пропада и тоне, и не умје се за никоје спасавајуће средство прихватити.

Човјеку болешљиву занста угађа, кад му љепари и пријатељи кажу: теби није ништа; ти си убио себи у главу да су ти неки јади и невоље; тргни се, дођи к себи и к својој свијести, не буди хрђа и плашница! —

Ово може бонога за који тренутак посоколити и нешто оживити; а! која му фајда, кад је већ његова болест мах узела, кад је већ кропичком постала? — Ваки залагај што прогута обраћа му се у смртоносан отров, који му кроз сваку жилаву веруга, ослабљује му живчани састав и своди му живот на малу снагу; сваки покрет под ведријем и широкијем небом, стиска га као уже око врата, гуши га и не даје му ни дахом дахнути. Отима се; но заман се отима. Озбиљној болести, хоће се и озбиљна средства. Свака површна палативна помоћ, посјењује му конач и гробу га приближује; јер није способна да заматак повриједе у животу радикално уклони и укинути, па да му поврати потрену његову моћ и снагу, без којих се мицати не може; без којих је живот исто као падувен мијех, из којег не треба но да издуни још оно маличак ваздуха, па да се слегне и ништавилом постане.

Можемо ми народу до миле воље причати и подвикивати: Словенство је огромно и велико. Простире се с Балтика на Беринг, с бијелог на јадранско море. Има нас преко стотине милиона душа, народа бистра и све жива кремена. Огромна просторија, огроман превелик број, огромна људска снага!

Ама шта то вриједи, шта то све помаже? Упитајмо се, јесмо ли ми толики једно тијело, један дух, једна душа? — Склађу ли и помажу ли се узајмно сви наши чланови тог великог и огромног тијела? Куца ли поједнако срце у нама, и одушевљавају ли нас исте мисли, исте намјере, иста осјећања, исте жеље и подхвати; и грије ли нас један жар братске тврде љубави, братскога склада и слоге, без чега не можемо нигда ни до вијека, ни ускрснути, ни слободни бити?

Ох! чисто нам се ријеч на уснама мрзне, и нека необична тегоба на груди нам се сваљује; вољели би муком мучати, него ли ништа о том говорити. Ама су та питања, животна питања

Да над крстом изкаљује злоће,
Да мракама свјетлост засјењује;
О грдно ти то пред Богом било! —
Зар да вазда Италију неће
Бољет душа, што из круне њене
Изврће јој два камена драга,
— Да најдража: — Ницу и Савоју?...
И те си јој у нужди помаго;
И те си јој Ломбардију, Млетке,
Извиноу из туђих новата,
Што по су их жешће раздирали,
Но Јовишев ор'о Прометеа
Прибијена за кавказке стјене:
Веледушје ипак те издало,
За дарове питајућ уздарја,
Садружена с тешким прилозима
Власти тога добра народнога. —
Зар ли она да се необлије
Трострувијем горкијем сузама,
Када год се спомене Ментане:
Гђе си своје кун'о острагуше
Првог пута против њеној груди;
Да, и њеног плашећ се јединства.
К' столном Риму зачепиш јој кланце:
Старог Пија тобоже одбраниш,
А припремиш своје родственику
У наслѣдство панинску тиару,
Под којом би непогрјешив лакше
С тобом свјету пружао милости,

Куд земаљске, туда и небеске? —
И зар главу несретна Орсипа
Да т' алали?... у којем си негда
Присна друга имао у вјери;
Па ти вјером закрену својом,
Ријеч часну ногам поддесао:
Он пригнуо, и теби под круном
Уложио одмаздит крвнички,
К'о задане вјере кршитељу. —
Зар и Шпањи на жао не било,
Што си своја разтворило врата
Изабел, женскиња' гњусоби,
И погрди шпанолског народа:
Бауком је начинио грубим,
Од ког да је језа најезури
Сваког цута, кад сирота не би
Играл хтјела, како би јој твоје
Врткасте загудиле гусле? —
И кад не би још прјекора грдна
Пред свјетом ти на образу било,
Са алпирског жара и покоља,
Разбојничког пљена и отмице;
Гђе ти мог'о Абд-ел-Кадер храбри,
Углед дати срца врлине
За свој народ и за вичај драги:
Дивљак један, толикоме уму,
Дати науку о правом позиву
Человога народне судбине:
Зар те може пред људима минут,

Стидни зазор и вјечна срамота
Рад Мексика?... гђе појав слободе
Тек зенуле, приче да угушени
Оружјем, а више лукавством,
Пазарећи срамну трговину....
Но напразно сва ти мука била,
Јалов ушјех у шарену послужу;
Те си заман мрчно се само,
И из вигња гарав извук'о се:
Па зар с'јенка б'једна цара Макса
Сад ти није пред зјенам једнако,
Казујућ ти на голијем грудим
Живе ране, топле крви цупе,
Којом тебе по уснама маже,
Да окусиш како ли је горка,
Као чемер које и прогриза,
Кад је светост намјере не слади? —
Па још Париз и дијела Франца
Очевидни и живи свједоци
Тијеријских паклених сплетака,
Опачица' и покварености,
И локања зноја народнога,
Раздавања части и чинова,
К'о Морни-у и горем Пјетри-у
Кассањаку, Лебее-у, Девјен-у;
И сличнијем угурсузим друштва:
Зар да неће' запамтити тврдо,
Сваког пута узвикнути гњевом,
И стрести се из петнијех жила,

за нас свеколико. Она закључавају у себи велики програм нашег заједничког рада, без којег сви наши подхвати биваће вазда мршави и неплодни, пуни зтољног ситничарења и немилијех посљедица. Зато смо и принуђени ова питања, под око узети, да би из њихова освјетлења извели прави појам о нашем положају, којег, не само што се ми отрести не умјемо, нити зато хајемо; но још напротив ми га исти подржавамо на нашу голему штету и на наш очевидни губитак.

Велики смо доиста. Можемо се слободно уподобити неком горостасном диву, пред којим би свакога љута гроза спопаула, чим би на њега поглед сврнуо. Али кад би му се тоближе примакао и разабрао, са не малахлијем удивљењем, како су и руке и ноге, и готово сваки и цигли уд тога горостаса паралисани, и обнеможени, те како се врте и окрећу, као да их једна и иста унутарња сила не миче и не покреће, као да читава мложина различитијех духова, сваког на другу страну одводи; вај! ко би се од тога дива више плашио? ко ли око њега не би обигравао, као што дјеца обигравају око гдосје од снјега наслагане.

Стотина дуна, стотина духова, наше велико народно тијело на тисуће кожда немило трзају и дробе. Сјеверна Америка, Италија и Њемачка, особито доказују што народи могу извести, кад мудро и одважно пригну за себе радити. Ми као да се на ништо не огледамо, на ништо не осврћемо, нити помислимо да се из истијех узрока и исте посљедице рађају: гонимо своју ваздашњу, или да се боље изјаснимо, ми оном истом ставом корачамо, која нас до распада нашег довела, која нас многе и у јаму стрмогавила.

Дај да опипамо је ли то тако. Наши душмани на све грло потварају Словене са панславизмом, што по њиховијем појмовима значи: уједињење Словенства на грдно штету њиховијех потиштеностијех интереса, које с нама и међу нама имају. Русија им у том служи само као заклон, иза којег лакше на Словенство просипају своје стријеле отровнице, и пред очима свијета, траже да затрпају толике грдне неправде, које Словенство од њих трпи и трпнати не патнше.

Бог би дао, да ти наши душмани погађају, да смо ми за свесловенску идеју дозрели, и да нам је она задњи наш циљ, ка којему сјешимо, по добро удешеном програму и јасно обиљеженијем условима оснивајућима се на најсветијим правима пука, на правичности, и на поједнаком уживању законите слободе.

Но на жалост нема од тога још ништа. Наши одношаји једнијех према другима нијесу још ни с далека такви, да би нам допуштали и помислити на остварење оне више наглашене свесловенске заједнице; а немо ли да је та заједница већ готов и свршен посао. О тијем одношајима ми неможемо скоро ни говорити; јер кад изумемо конителгенцију постојћу можда између њекилицине патриота, и то само у њекијем одјелцима из опште ствари, испуштајући и код њих пјелину, ми и немамо никаквијех одношаја међу собом, не само од већег замахаја, него ни од простог и обичног, по којем би бар једни

друге скроз и скроз познавали, као што треба да се познава род с родом и брат с братом.

Како се пазе Руси и Пољаци, како ли Срби и Хрвати, то је још доиста ужасно. Чесима пријети њемачка поплавица, а Словачке мађарство прогутало, да им се једва и за име чује, Бугари трају и не знаду уз кога да се прибију, а правни темељ Словенцима испод ногу измиче се. Раја тужна и невољна, кука и преврља, као што је од Косова кукала и наричала. Душмани међу нас огањ братског несклада хитају, а ми исти, не само што га не знамо пригасити, него смо готови да пренемо пирећи уњ да се што већма разгори, док нас све једнак не полиже и не спржи. Једни воде политику себичности, за никога на свијету до за себе саме не марећи; други пак мисле да ће у политици опортунитета наћи сидро свога спасења. Ови и они ситничари стварајући државице од неколико милиона, држе, да би се домаћим врха државне и политичке мудрости; а неки опет свијајући по небу облаке, хтјели би њешто, што ни сами не знаду шта би управо хтјели. Па гђе нам још и братска издаја, од присталица уз туђе господаре, од преврљеница своје роду, дому и имену? Незборимо о званичнијем одношајима између Русије, Црне Горе и Србије, што их чисто не познајемо, и што званични одношаји данас најбољи, сутра пак под промјеном околности, лако се пореметити дају. А предпоставимо, да су ти одношаји у овоме часу бани и добри, можемо ипак закључити по оном што се јавно знаде, да се они само ограничавају на уже узајамне интересе, као и на њека симпатична обилежја, којих нарав ипак чини се да није до тога степена доспјела, да не би било још које чега жељети, да буду тврдом узданицом нанијем тежњама од вишега и свеобштитијега замахаја.

Овијем краткијем и доиста веома неповољнијем, ко у исто доба и истинитијем напртом нашијех свесловенских одношаја, ми немамо намјере да у срцу читалаца нашега "Црногорца", уништујемо наде и ухвања, и да их на песимизам обраћамо. Ми савколики словенски народ душевно љубимо и од свега срца жељимо његову праву срећу. Ми само ову истину пред очи износимо, у овом часу озбиљнијех свјетскијех догађаја, да једночино и бистро увидимо, од чега поглавито зависи наша обшта летаргија, у послу, за којим нас иначе толициња жуди и лобди, а то је, да би смо се и ми једанпут у велике и могућан народ састати и састучити могли.

Није шала! Примјер француског пораза, грозан је примјер за сваки народ. Кад опак царевина, код оноликијех и онаковијех огромнијех средства скојима је располагала, подлеже само за неколико мјесеца нечувеном удесу, пред силом, коју до онога часа може се рећи презираше: у што се већ и која држава, у што ли се већ и који народ поуздаати може, ако није и морално и материјално сам собом чврст и снажан, ако није умам и могућан. Сила која је овог пута главе Француској дошла, потекла је више из државне и војне мудрости, и из уједињене моћи народа њемачког, него ли ма из чега другог. Бројем војника и добротом оружја, могла се лако Француска са Прусијом мјерити; али Фран-

цуској оскудјеваху морални утицаји, као и умна и вјешта уређења, и ако се њезин узхит до највеће висине узносио, и громогласно марсиљеза орила се од подножја Пиринеа, чак на обале валовитој Гајни. (слиједити ће.)

ДОПИСИ.

У КОТОРУ, 27 Јануара. — Обећао сам вам да ћу чешће писати у ваш цијењени лист, али овог пута не имајући управо важнијих новости, морате се задовољити и са сљедећима.

Има већ више времена, како се код нас у Боки поговара о новом владници за Боку и Дубровник. С почетка изиђе као кандидат за то мјесто неки архимандрит Стануловић, који је у колико дознајемо инфлуенцом некијех високијех госпођа за то мјесто код владе у Бечу живо препоручен био. Али пошто се из Боче са особито недовољношћу одазвасмо том наименовању, чујући да тај прелат све да и посједује богословских знања, ипак не бијаше Бокељима угодан, исто знадоше да је он неке са свим ексцентричне и подозриве нарави, а при том да је чуп религиознога фанатизма, који нам је особито у Боки већ на врх главе изашао. —

Сад дознајемо да је иста влада далматинска промјенила свој план гласе лица, које би нам владиком имало бити. Међу тим се код нас истијех почело старати, кога би себи за врховну духовну главу изабрали, једни жељаху овога, а други онога. Али пошто већ након толикога времена стекосмо у католичком бискупу човјека веома умјерена, који само пази на ствари своје цркве и свога вјерозаконца, без да се у наше црквене и вјерозаконске ствари мјеша; а с друге стране опет човјека науком врло обогаћена: нама је искрено жељети, а и наш нови владика буде бар у свему и по свему према бискупу Маркићу, кад бани не би могао још и бољи од њега бити. И за то одавајући част свијем калуђерима далматинским и бокешким, ми ипак не налазимо zgodнијега и подобнијега за то мјесто над архимандрита Петраповића садашњег достојанственика код задарске конзисторије.

Истој влади мора на срцу веома стајати, да Бока добије човјека наметна и разборита, који се зна особито као што ваља у друштвеном животу владати и понашати; и који ће знати свом народу погодити и угодити, што доиста није лака ствар, ко наше околности познаје и ко што треба одјењује.

Ако се дакле и влада придружи овој нашој жељи, онда се јамачно адамо, да ће црква добити вриједна пастира а народ мудра и ревностна наставника, кои нама, мимо свакога другог треба.

Могу вам и то јавити, да се од њеки дан преставио у Перасту вриједни родољуб и поборник православља, капетан Ђуро Бурановић. Његови су га суграђани дивно спровели до његова гроба, а један од свештеника изговорно је над њим живо и ватрено слово, у којем између осталог рече; "Нечудимо се да смо сви укупно проплакали, јер изгубисмо човјека искрена, отлична и савјестна; човјека за родом својим го-

Кад се сјете, у какву ли калу
Претурише пуних двадест љета,
Под твојијем окрутничким жезлом,
У средини вјека просвјетнога;
К'о Рим негда и Талија цјела,
У сред доби страшна опадања
Ведеможне царевине римске? —

Свуд слободи, гђе би се изтакла
Ил' и маха себи захватила:
Ти си јаму из потаје дуб'о;
Или си је хитро настојао
Утјерати у роваше тјесне:
Па си зато мркијем погледом,
Белж сусједни, сусједну Швајцарску.
Да' и сами сјевер Америке,
Посматрао, и нео им замке;
Јер слободе божанствена слика,
Пред твојим се зјенам изврнула
У страшило њекакво наказно,
Од којег те ужас узимао.....
Па си као шибика се трес'о,
Када би јој и име ослухн'о,
Бојећи се да те објеручке
Не пограби за пељеше сједе,
Па те свуче с трона високога
И омахне у прлу прашину,
Да ти с' утре сјеме и кољено
Од зла дрва, да ни клице нема. —
Ама владар свих владара свјета,

Кад покарат б'јесну силу пригне
Покара је оштро, страховито,
Да јој буде вазда наметара,
Док је земље и на земљи људи....

Саму себи, суђено ти било,
— Јер божја сустигла те правда, —
Заврх замку и свратати у-њу....
У твој озу њемачко јединство,
Твојим нитим заметало узле;
Велик народ Францији на прагу,
Под кожом ти узмучио мраве;
А вазда ти циљ мјерио само,
Да одржиш себе на прјестолу;
Насљедицим кобна дома свога,
Тај удеси да оствариш прјесто:
Па фијуком помамна вихара,
(Нитстав разлог једва уграбивши
Око тражње новог Шпањи краља)
Изазв'о си Пруса на бојиште;
И тражећи — наш'о себи орла,
Да т' при кости не остави меса. —

И мач с'јевно, и топ загрмио,
И покољ се начинио грдан,
Којем равна и тако крвава,
Још не било од постанка свјета. —
Те кад си се држ'о свемогућим;
С једне стране ослоњен на снагу,
Коју ни сам познавао н'јеси;
С друге стране говећ охолости,

Свога срца светом талисману:
Ето с' Францу у црно завио,
Никад прђе, никуд кукавице;
На образ јој удрио срамоту,
Коју никад прегорити неће;
С висине је оборио њене;
Маглом л'јепу обастр'о јој славу;
Утврдио у њој увјерење,
Е је с правдом о теби речено:
Да Рим роба не хтио с Корсике,
Она себи цара одабрала,
С којим свему свјету на видуку,
Потратила свој понос и дику....
Ето твоје гордо самосиље,
Како скупо одујује грјехе:
Круну скида, жезао изпушта,
Мач полаже као слабо д'јете,
Свој мач царски, пред кољена краљу,
Свом на бојном пољу добитнику,
И роб њему у руке се даје;
А оставља свјету пословицу,
Да о теби у причам казива:
— К'о слободњак: пет'о Франци глава;
Као тирани: допао Седана. —

рећом љубави пламтећа; човјек, који је у дугом путовању кроз различне народе, као изглед поштовања, свуда искрено поштован и примљен био. Он је они, који је међу нама заузимао отачинско мјесто; он је подрађивао искру неугашених врлина, и гојио религиозно наше осјећање; он је настојао да свака радња у народу нашем задахнута буде духом слоге, а то свједочи овај тумрли споменик његов, — разумјевајући цркву Церашку, која је особитом помоћи покојника подигнута била. И ми од наше стране не можемо пропустити а да овом врлом нашем суграђанину не рекнемо: честити Србине, вјечна ти памет!

Међу осталим почело се шанкати и поговарати, да ће се код нас опет дошторанство увести. Ми то лако још не вјерујемо, пошто добро знамо каква су обећања учињена на кнезачком миру. Кад би се та ствар опет код нас заподјела, а не би се особити обзир узео, колико на наше старе повластице, које су нам од Беча признане и поштоване све до ланске године биле, онда лако би се догодити могло, да се овај народ опет сваком не разборитом покушају одури. Али се ми уздамо да ће правителство земаљско знати код краљевског стола преставити и показати ствари у Боки; те ако се баш што буде и предузимало, да ће се предузети како ће народ бити задовољан; а то се састоји само у томе, ако наши домобранци не буду присиљавани да ма куда, и ма у којим околностима од својих дома одлазе.

За сад ов'лико, а други пут настојаћемо, да вам бољих и важнијих вијести приобштим.

У ПОДГОРНИЦИ, 23 Јануара. — Са великом радошћу разумјели смо, да ће се ових дана покренути у нашем јуначком коншидуку политичан лист. Хитим да вам ов'јавим као редован дописник из овога краја, премда немам за сад важније новост да вам саопштим. Као што рекох, јако нас је обрадовало што ће од сад и Црна Гора имати своје јавно гласило, и то из више разлога; ал' је најпоглавнији тај, што ће мо одсад имати прилику, да чешће свијету и браћи саопштавамо, шта се у нашој околини — њега славно и поносној Зети — догађа. На жалост читајући свијет риједко ће чути веселе гласе, као и по свуда ће крет и полумјесец помјешано живи, ће насиле и фанатизам влада узалуду ћеш тражити правде, кад је Србу ни на дому ни на суду нема, ће му Турчин господари. По селима ће је наш народ — по вјери — у већини, ето, и Боже помози! али по шехерима, ће су мухамеданци у бројном надмоћју, ту је: да те Бог сачува! А из будућих мојих дописа кад ви догађаје станем ређати увјерићете се да није гола навада наше лелекање, н'ако да вуци ћуд промијену. А још да нас потешће не походи по који консул из Скадра — те је правди и хришћанству наклоњен — још би црње и несретније било. Ни једном се толико не обрадујемо, као кад међу нас стигне црногорски заступник у Скадру, кап. Перо Пејовић. Он са познатом својом одважношћу заузеће се око каквог несрећног патника, и зајста не узмиче нити попусти док га не избави. Небројено пута досад је коншидуку међу нама и по околини користио.

Као што зло и наопако стојимо са нашим господарима Турцима, нешто би ни се јади олакшали, кад би бар могли имати заступнике и браниоце у нашем архипастирима. А у томе стојимо као и сви остали ће Турчин царује. У мјесто да нам помажу, а они су по готову још гори од самијех Турака. Ето нам владика — митрополит — шта ли је, коме је столица Призрен, а зову га Мелентије, то ви је права слика чистог препреденог фанариота. Међу нама веома се ријетко бави, ал' али гласи о њему често долазе. Он као и сваки фанариот, ништа друго не гледа, но да се нагута и насити пара (наситити се неће нигда. Ур.), па било ма којим путем; тај не мари за цркву нити свештенство а још мање за народ. За паре попи и распопује, вјенчава и развјенчаје па ма најпротивније закону било. Ако немаш 50. ти дај 30. ако ли немаш ни то, а ти дај што можеш и имаш; само дај! Жалосно стање у ком се опет ове стране налазимо не да се описати; јер ће није правих владика, није ни попова, а о школама и учитељима мало је и збора. Као занимљивост саопштавам вам следећи догађај, који се прије десетак дана догодио, и који карактерише уредбу епархијалну у подручју владике Мелентија и знање једног свештенства. Протекле године умре један наш хришћанин у Зети, а остане му млада жена, која се одма нећељу дана иза мужевљеве смрти по одобрењу свештеника

уда за другога. Два три мјесеца иза њене нове удадбе осјети се ђетиња. Сад прва домовина њена говораше, да ће дијете бити из њихова дома; а ови други из њихова. Ту је имало доћи до поклања. Попови, који су тај нови брак благословили — као највећи у том кривци — не знадијаху кметовати; док се једва паметни људи нашоше, те тој мутњи учинише крај тијем, што свјетоваше: да причекају, док се дијете роди. Оно се ових дана родило, и доказало се да је првога дома. Ето, владико Мелентије, што се међу твојом паством догађа! — Јадна Зето, кад ће опет доћи вријеме да будеш оно што си некад била?

ЦЕТИЊЕ 29 Јануара. — У прошлу сриједу одржан је пол годишњи испит у овдашњој основној школи. На испиту је била и Његова Свјетлост с г. митрополитом да се лично увјери колики је успјех учињен у школи, којој он свеколико старање поклања. И може се рећи, да је испит показао добар успјех у сва четири разреда, особито кад се узме у обзир, да је ово почетак наставе озбиљне и по новоме начину.

ВИЈЕСТИ ИЗ НАПИЈЕХ И ТУБИЈЕХ ЗЕМАЉА. *)

— Кнежевине, Србија и Романија послале су своје заступнике на лондонску конференцију, зато што и оне имају својих интереса на доњем Дунаву. — Кад споменуемо конференцију, можемо и то споменути, да има жеља, да би се иста пре обратила у конгрес, на којем би се уредио мир за цијелу Европу. Ко што жели оно и говори.

— Каква достојна насљедника Раухова стиче Хрватска у новом бану Бедеквићу, најјасније се види из његова одговора заступнику Пирању, члану крајње левнице на пеншанском сабору, кад га је овај запитав у сједници од 14. тек., да ли ће се у Хрватској продужити обично стање ствари, а поименице, да ли ће влада и у напријед именовати жупанијске чиновнике, да ли ће следовати обштинне и штатна бити без икакве слободе, и да ли ће се, обзиром на све то већма растеће незадовољство у земљи, почети разлог давати свакој праведној жељи? — Бан је с поносом средњег вијека овако од слова до слова одговорио: "Захваљујем говорнику на његовијем сајветима, али их не могу примити. То су наши унутрашњи послови, које нама самијеча ваља трсити и тренимо их. Моја је дужност крјепко одуријети се, ако би их неко у овој дворани хтјео претресати. Да зле воље код нас има, то ми је познато, али се свуда незадовољства налази, којима је немогућно угодити. Него и то је наш посао, и само паш, којег ћемо ми, али ми сами отасилити по мјери свијех нашијех сила.. — Куд ћемо веће утјехе Хрватској, која јој од њезина тобоже уставног бана пада с неба па у ребра?"

— "Заточник", у броју 13. желећи да би се аристократија троједне краљевине ухватила у коло народно, износи на углед грофа Јулија Јанковића и препоручује га за будућег бана хрватског, наводећи да он није никад био слијепо оруђе у туђим рукама против свога народа, да заслужије повјерење круне, да нема злијех намјера против Угарској, који је дакле окружен повјерењем свих тријех фактара, који у рачун долазе. — "Застава", пак има о том у бр. 6, од 15. тек. подужи врло разложит чланак, у којем се побијају вишеозначене врлине грофа Јанковића, који је, вели, "странку народну пред круном као панславенску, русоманску денунцирао..", и да је мадо негативне препоруке — што се он досад није за "слијепо", оруђе против народу употребити дао, код толиких прилика за позитивне заслуге за народ.. — Тешко нашем народу са таким главарима на челу на они били аристократи или плебей, кућићи или простади. Зато нам најбоље угађа она мисао, да треба народној странци издржати борбу до краја, док на владу не дођу људи, који ће народни правац извести. —

— Вијести с бојнога поља врло су неповољне за Француску. Дне 15 тек. Париз је уговорио примирје за три неђеље дана. Њемцима су предаде све тврђаве око Париза, које су они одма заузели. Осим тога примирје је склопљено на темељу, да се Њемцима уступи Елас и Лотринген,

*) Вијести под овом рубриком намијењујемо особито прио-
горским читаоцима, пошто само за њих могу имати важност
новости.

и да Француска плати четири милијарда франка ратнога трошка, а до тога вријемана, док се плаћање са свим не подмири, да у њемачкијем рукама остане Шампањ у залози. Њемци пак са своје стране обећаше признати републику. Примирје су уговорили Жил Фавре и Бисмарк, те се је почело уважати храпе у Париз, толико, колико је само потребито за дан по дан док тече примирје. Ови су гласови особито по јужној Француској прерђав утицк учинили. Гамбетта у Бордоу, није тако примирјеу никакo задовољан. Било је великијех изказа против овијем условима, под којима је примирје утапачено. Гамбетта у једном свом прогласу од 21. тек. вели да се неће ни један цигли Француз паћи, који ће хтјети подниси акт, који Француску осрамоћује. Генерал Бурбаки покушао је да се убије, али му није пошло за руком него, се само ранио; а његов насљедник Клипсиан био је принуђен ускочити у Швајцарску са 80,000 војника, да се с војском спасе од пруског гетрала Мантајфла, који се био за њим у потјеру натиснуо. Збори се још да су се и неки генерали од јада потровали у Паризу, између којих се налази и генерал Дукро. — Сазвана је међутим народна скупштина за 27. текућег, а држаће се у Бордоу. Намјеравају на истој скупштини прије свега наименовати предсједника савјету који ће владу састављати. Досад има пет кандидата за то мјесто; Фавре, Гамбетта, Тиер, Пикар и Грави-е. Држи се да ће избор пасти на једног од прве тројице. Скупштина ће се ријешити за мир или за продужење рата; по свакако прије за мир, пошто је Француска страшно од Њемаца притиснута. Њемци су јој заузели 25 окружија, који запремају 2639 четвороуглијех миља, и у којима живи 12,127,114 становника. Самом предајом Париза заробили су Њемци опет 180.000 људи, и узели су Французима 400 пољскијех топова и митраљеза и 1.500 градскијех топова. Од све француске војске, којом је рат започет, преостало је још само 11 регимената незаробљенијех, а сва је остала војска, преко не милиона војника у сужањству код Њемаца. Овако нагрђени Французи шта за сад више могу, и има ли прилике да ма какав њихов напор може им више помоћи? Говори се да ће пруски генерал Молтке, којему се побједе у Француској имаду највећма приписати, бити наименован кнезом од Раштата. Нови цар пруски имао се вратити у Берлин до 23 текућег, премда је био глас, да се неће од војске удаљивати докле рок примирјеу не изтече.

— Све се више говори, да ће Карло, кнез румунски оставити пријесто. У томе смислу писао је он већ и своме оцу. Пријесто му је уздрман и он неналази више никакве сигурности па њему. Из Берлина телеграфишу, да се проио глас, да Турска скупља војску на румунској, граници да би била спремна у случају одласка кнеза Карла, То је имало на тамошњу берзу јак утицај.

— Младоческа демократска задруга под предсједништвом д-ра Сладковског доијела је одлуку против савеза Аустрије са Њемачком. Приближе ли се аустријски Њемци Њемачкој и Чеси ће онда пристати уз 80 милиона другијех Словена. Аустријски Њемци треба да имају ово не престано на уму.

КЊИЖЕВНОСТ.

* Добили смо „Питања друштва за југослав. повјестницу и старине на све пријатеље старина и повјестнице народа хрватског, словенског, српског и бугаског..“ Има 24 питања: има ли и каквих има старина и обичаја у свијема крајевима словенског народа. „Пријатељи старина и повјестнице словенске, умољавају се да одговоре ма на које од онијех питања и да пошаљу г. Ивану Кукуљевићу предсједнику истога друштва у Загреб. У будућем броју доијемо свх позив.

* У Панчеву излази од новог лета „Домаћи лекар..“, мјесечни лист за његовање и чување народног здравља. Уредници су г. г. д-р Пејчић и д-р Љ. Ненадовић. Свесрдно га препоручујемо нашем народу, јер се надамо да ће доиста одговорити потреби, која их је изазвала.

* Такође од новог лета излази у Вршцу „Исток..“, неђељни лист за књижевност, забаву и новости. Уређује га г. Аксентије Мијатовић. Цијена год. 6. флорина.

ЈАВНА ПОШТА.

Г. Ст. Н. у Јазак. Примил смо ваше писмо, али без по-
ваца. Молимо пошлите нам. Лист вам се шаље уредно. — Остао
у писму погрешно је. Допис у „Н. Пр.“ није био од г. П. М.
Одговор није изишао, што је лист престао.
Г. Б. У. у Ст. Гр. — Очекујемо.
З. Др. П. и Л. К. у Сентоман. Захтеване бројеве послали
смо вам. Колико можете похитајте с предплатницима.